

kronikk

Meningsforskjellene mellom general Fleischer og London-regjeringen er en tilstrekkelig forklaring på hvorfor han ikke ble forsvarssjef. Fantasifulle teorier om konspirasjon og maktmisbruk er unødvendige, skriver historikeren **KJETIL SKOGRAND** ved Institutt for forsvarsstudier, i sin kommentar til Jan Henrik Jepsens kronikk «Til kamp mot historieforfalskning» 23. januar.

General Fleischer: Symbol og myte

Carl Gustav Fleischers skjebne er en av norsk forsvarshistories største personlige tragedier. Selv om generalens navn er blitt et symbol, bør ikke historiske analyser av bevisenhetene rundt hans virke tolkes som innlegg i dagens politiske debatt.

Som øverstkommanderende i Nord-Norge under felttoget gjorde Carl Gustav Fleischers en sentral innsats for gjenerobringen av Narvik. Deretter fulgte han konge og regjering til Storbritannia og ble sjef for Hæren. Da regjeringen gjenopprettet Forsvarets overkommando i 1942, ble imidlertid ikke Fleischer utnevnt til forsvarssjef. Han endte livet for egen hånd i Canada i desember samme år.

Fleischers evner som feltherre har aldri vært trukket i tvil, og hans posisjon som helten fra Narvik er grunnfestet i norsk historie. Imidlertid finnes det to konkurrerende bilder av Fleischers virke i eksil.

Det ene bildet dominerer de faghistorisk fremstillingene. Her beskrives Fleischer som en stiv og udiplomatisk hærøffiser av den gamle skole. Det hevdes at han mislyktes i å etablere et godt samarbeid med britene, og at han heller ikke klarte å samarbeide med norske politiske myndigheter. De egenskapene som hadde gjort ham til en god hærfører under felttoget, var ikke de som trengtes i jobben

anklager om å tilhøre et forsvarsfiendtlig komplott. Her skal jeg likevel forsøke å sammenligne Hovlands biografi med det synet som dominerer i faghistoriske fremstillinger. Vekten ligger på London-tiden.

Historikeren Olav Riste har beskrevet hvordan det raskt etter ankomsten til Storbritannia oppsto uoverensstemmelser mellom Fleischer og regjeringen i synet på oppbyggingen av de norske eksilstyrkene. Fleischer ville prioritere hærstyrker. I samsvar med det britiske synet mente han dessuten at norske styrker burde brukes til aksjoner mot mål i det okkuperte Norge.

London-regjeringen fryktet imidlertid de hjemlige reaksjonene dersom raid langs norskekysten skulle føre til brutale tyske represalier. Dessuten tok Hjemmefrontens ledelse klart avstand fra aksjoner på norsk jord. I første omgang valgte derfor regjeringen å prioritere sjø- og luftstyrker som kunne delta i den allierte krigføringen.

Hovland ønsker ikke bare å forklare det som skjedde, men like mye hva som burde ha

don-regjeringen valgte å legge vekt på slike enheter fremfor landstyrker, i samsvar med Marinens tilråding. Regjeringens veivalg kan selvsagt diskuteres, men det var i hvert fall basert på en rasjonell avveining.

Samarbeidsforholdet mellom Fleischer og regjeringen ble stadig dårligere, og da stillingen som forsvarssjef skulle gjenopprettas i 1942, falt valget på en relativt ukjent major, Wilhelm Hansteen. Hovland avviser kontant alle påstander om at dette skyldtes manglende fleksibilitet og dårlige samarbeidsevner hos Fleischer. I stedet forklarer han forbigåelsen med et omfattende komplott regissert av statsrådene Trygve Lie og Oscar Torp.

Motivet var, ifølge Hovland, at de følte seg truet av generalens enestående dyktighet og integritet. Særlig fryktet Torp at han selv ville fremstå som en «patetisk skikkelse» med Fleischer ved sin side. Generalen ble presset ut av «smålige og middelmådige menn».

Hovland mener at han kan dokumentere den angivelige konspirasjonen for å felle Fleischer, og i sin kronikk hevder Jepsen at Hovland presenterer «opplysninger» fra tidligere hemmeligholdte kilder. Dette er misvisende. Hovlands nye materiale er hoved-

«Den avdøde generalen er blitt et symbolsk samlingspunkt i kampen for et sterkt forsvar, siden han sto mot Arbeiderpartiets og Venstres pasifistiske politikk før krigen»

med å lede den videre norske krigsinnsatsen. Faghistoriske fremstillinger har, kort sagt, hatt en viss forståelse for at London-regjeringen ikke utnevnte Fleischer til forsvarssjef.

I endel kretser, særlig med tilknytning til Forsvaret, har det imidlertid helt siden krigen hersket et helt annet bilde av Fleischer. Her blir tilsidesettelsen av generalen betraktet som en blodig urett. Fleischer blir beskrevet som en uovertruffen militær leder som ble skjøvet ut av en ynkelig og pasifistisk regjering som fant det ubekvemt med en militær toppsjef som var en levende påminnelse om deres egne forsettigheter. Nylig har denne tradisjonen fått en samlet fremstilling i general Torkel Hovlands Fleischer-biografi.

For Fleischers mest engasjerte tilhengerskare dreier deg seg imidlertid om mye mer enn en embedsutnevning under krigen. Den avdøde generalen er blitt et symbolsk samlingspunkt i kampen for et sterkt forsvar, siden han sto mot Arbeiderpartiets og Venstres pasifistiske politikk før krigen. Han fremstår som eksempel på fagmilitær handlegkraft i kontrast til regjeringens vakling i april dagene 1940, noe som gjør ham til et forbilde for unge offiserer.

Videre er Fleischers skjebne blitt benyttet som illustrasjon på ubetimelig politisk innblanding i fagmilitære spørsmål. Slik er han et symbol for dem som synes at regjering og storting burde vise større lydhørhet overfor militære tilrådinger. Fleischer-saken er også blitt benyttet som symbol på enhver form for maktmisbruk i sosialdemokratets navn.

Jan Henrik Jebsens kronikk den 23. januar er et eksempel på dette. Her blir historikernes manglende fordømmelse av London-regjeringens opptreden overfor Fleischer sett i sammenheng med en påstått bred konspirasjon for å fortie statlige overgrep og misforhold frem til i dag.

Siden Fleischer på denne måten er blitt et ikon og symbol, er det lett å miste den historiske personen Fleischer og hans samtid av syne. Historiske analyser leses som aktuelle innlegg i dagens politiske debatt, og ethvert avvik fra Fleischers-vennens syn medfører

skjeaa. Regjeringens motiver settes i et foraktelig lys: Ifølge Hovland ønsket den i realiteten ikke å bidra aktivt til alliert krigføring, men foretrakk å la de allierte ta all belastning. For Hovland står det klart at Fleischers strategi burde vært benyttet.

Nå, 60 år etter, er det vanskelig å spekulere over konsekvensene dersom Fleischer hadde fått gjennomslag. Stadike strandhugg langs norskekysten ville sannsynligvis ført til store tap, ikke minst blant sivile. Kanskje har Hovland rett i at regjeringen burde ha vært tøffere og villig til å ofre flere norske liv, men det er vanskelig å se at dette ville fremskyndet en alliert seier i særlig grad. Uansett klarer ikke Hovlands harmdirrende fordømmelse av London-regjeringens feighet å fjerne inntrykket av at den var stilt overfor svært vanskelige valg.

Når det gjelder regjeringens prioritering mellom forsvarsgrenene, er det klart at sjø- og luftmilitær innsats er mindre personellintensiv enn hæroperasjoner. Marinestyrker og flyavdelinger var dessuten sterkt etterspurt til den allierte krigføringen. Siden mannskaper var et knapphetsgode i eksil, er det forståelig at Lon-

sakelig private brev og notater fra Fleischer selv og hans familie, mens de aktuelle offentlige dokumentene lenge har vært tilgjengelige.

Nå er det selvsagt slik at konspirasjoner sjelden nedfeller seg i skriftlige kilder. Likevel er det viktig å påpeke at Hovlands og Jebsens konspirasjonsteori ikke er en kildebelagt «avsløring», men en *fortolkning*. Denne fortolkningen er problematisk, ikke minst fordi det finnes en adskillig mer prosaisk og åpenbar grunn til utelukkelsen. Da utnevningen fant sted, var det klart at regjeringen og Fleischer var uenige om den overordnede krigspolitiske strategi.

Fleischers syn møtte dessuten motstand i deler av Forsvaret, særlig i Marinen. I en krig er det påkrevd at regjering og forsvarsledelse står sammen om slike spørsmål. *Menningsforskjellene* mellom Fleischer og regjeringen er tilstrekkelig for å forklare hvorfor han ikke ble utpekt til forsvarssjef. Det er ikke nødvendig å ty til fantasifulle teorier om hemmelige sammensvergelse. Ei heller er det grunnlag for å se avgjørelsen som et eksempel på ukonstitusjonelt maktmisbruk.

Derimot kan det selvsagt hevdes at regjeringen *burde* ha fulgt Fleischers tilrådinger. Det er mulig at faghistorikerne har vært for lite kritiske overfor Nygaardsvold-regjeringens krigspolitikk. Her er alternative analyser velkomne. Hovlands bok er imidlertid preget av en så uforbeholden beundring for Fleischer og en så unyansert fordømmelse av hans motstandere at den mange steder blir lite troverdig.

Særlig er det vanskelig å akseptere at de som på ulike tidspunkter var uenige med Fleischer, fra offiserer som Otto Ruge og Bjørn Christophersen til politikere som Lie og Torp, alle var konspirative og moralsk korrumperte skurker som satte egne ambisjoner foran nasjonens interesser. Ønsket om å ha en helt å se opp til må ikke føre til at vår egen nære historie reduseres til en overforenklet guttebokfortelling om kampen mellom snille og slemme.

Fortidens aktører fortjener mer seriøs behandling. Ikke minst en nøktern, hederlig og rettlinjet mann som general Fleischer.

Viktig uenighet. General Carl Gustav Fleischers strategiske forslag møtte motstand i deler av Forsvaret, særlig i Marinen. I en krig er det påkrevd at regjering og forsvarsledelse står sammen, påpeker vår kronikør.